

BREV TIL REDAKTIONEN

Herr redaktør,

I Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1982, nr. 1, side 26 og ff., har professor Paavo Uusitalo en artikkel »Om den nordirländska terrorismes politiska, sociala och ekonomiska bakgrund«.

I denne artikkelen fremkommer professoren med påstander om terrorisme som ikke bør forbli uten kommentarer.

Professorens analyse av de nordirske sosiale og politiske forhold skal jeg ikke gå nærmere inn på, men hans holdning til terrorisme synes vanskelig å kunne forsvares.

Professor Uusitalo påstår (1) at begrepet terrorisme brukes noe varierende, avhengig av politisk holdning, (2) at det er vanskelig å finne klare forskjeller mellom terrorisme og krig, og (3) at det ikke er konsekvent å fordømme terrorisme, men å akseptere krig.

La oss se på disse påstandene noe nærmere:

Ad 1) Det er uten tvil helt korrekt at »den enes krigshelt er den annens terrorist«, men er dette korrekt uten forbehold? Vi skal se på dette nærmere.

Ad 2) Kan man ikke finne forskjeller mellom terrorisme og krig? Er der ingen forskjeller i verdinormene som legges til grunn for de ulike handlinger man foretar i krig, henholdsvis ved terror? La oss først se litt på noe av bakgrunnen til terrorisme slik som noen former av den fortøner seg i dag:

Vi lever i en tid hvor mange verdier og verdinormer er på gli. Det gjelder ikke minst verdier som er knyttet til individuell humanitet, toleranse og menneskeverd. På den andre siden har andre verdier blitt tillagt større betydning, det gjelder verdier av mer kollektiv art, nasjonale og sosiale bevegelser, gjerne kalt frigjøringsbevegelser som opererer mot den felles fiende, undertrykkeren. Ofte vil undertrykkelsen oppleves overveldende, diktaturet er så absoluttistisk og hensynsløs at en kamp med vanlige demokratiske midler ikke er mulig. Andre veier må derfor finnes for å oppnå det ønskede mål, som kan være den politiske, sosiale eller nasjonale frihet. Disse veier vil nødvendigvis måtte stride mot vedkommende lands/regimes lover, kampen må derfor føres med illegale midler når alle legale veier er umuliggjort.

Spørsmålet som da uvegerlig melder seg er om *alle* illegale midler kan tas i bruk for å oppnå det ønskede mål. »I krig og kjærlighet er alt tillatt«, het det en gang. Senere har vi vennet oss til at også krigen har sine lover. En lang rekke internasjonale avtaler og konvensjoner regulerer de krigførende parters forpliktelser overfor f. eks. fanger, sivilbefolkning osv. Massakre av sivilbefolkninger som i Lidice eller My Lai, blir betraktet som krigsforbrytelser over hele verden. Selv om man ikke har effektive organer som kan forebygge eller til enhver tid, straffe ekstreme forbryterske handlinger, kan det neppe være tvil om at de inngåtte avtaler og de hittil alment aksepterte kontrollorganer som f. eks. Det internasjonale Røde Kors, har en viss forebyggende virkning overfor eksessive krigsforbrytelser.

Organisasjoner og bevegelser som ikke er bundet av slike avtaler står således

folkerettslig friere når det gjelder bruk av midler i sin krigføring. I realiteten er det overlatt til hver enkelt av dem å sette opp sitt eget verdihierarki, og til å bestemme hvilke midler som ennå kan aksepteres for å oppnå det ønskede mål. Imidlertid kan man i vurderingen av slike organisasjoners handlinger og aksjoner, ikke fullstendig se bort fra at også de må være bundet av visse etiske verdinormer.

Det er en forskjell om man møter en annen bevæpnet mann som kan forsvare seg i åpen kamp, om man overfaller en militærpatrolje eller om man overfaller i et bakholdsangrep en gruppe sivilister. Det er en forskjell om man bomber et militært mål, om man bomber også sivile mål under et militært angrep, eller om man bomber *selektivt* bare sivile mål. Det er forskjell om en undergrunns-illegal motstandsbevegelse etter moden overveielse av de ansvarlige ledere, er med på å likvidere en spesielt farlig motstander, eller om man kidnapper et helt uskyldig menneske eller et barn, og dreper det når ens spesielle krav ikke blir oppfylt. Det er en forskjell om man kaster bomber mot en militærforlegning, eller mot en pub hvor bare sivilister er forsamlet. Det er en forskjell om man overfaller en politistasjon eller om man bryter seg inn i et privat hjem og dreper sovende kvinner og barn. Det er en forskjell eller bør i alle fall være det, og *vi* må aldri glemme å gjøre det i vår vurdering om noen retter sine angrep mot noen som kan forsvare seg, eller mot vergeløse. Om man fører krig mot voksne eller mot barn.

Professor Uusitalo gjør i sin artikkel ikke forskjell mellom disse, etter min oppfatning, grunnleggende ulikheter. Han sammenligner to danske motstandskjempere som han tilfeldigvis kjenner til, uten noensomhelst forbehold med andre terrorister. Såvidt meg bekjent har hverken den norske eller danske motstandsbevegelse noen sinne rettet sine angrep mot uskyldige sivilister, eller gått inn for å drepe udiskriminert kvinner og barn, selv om de tilhørte »fienden«.

Ad 3) Det kan til en viss grad være riktig at både terrorisme og krig må fordømmes fordi de begge gjør bruk av vold. Dette er et høyverdig etisk standpunkt, men dessverre akseptert av bare meget få mennesker. Alle andre som har god tatt krig som en vei til å løse konfliktsituasjoner, vil nødvendigvis også måtte akseptere at man dreper. De fleste tenkende mennesker vil etter all sannsynlighet imidlertid være enige i den oppfatning at det finnes grenser for hvilke midler man (ennå) skal få lov til å bruke i en kamp for å oppnå rimelige mål.

Forskjellen mellom krigsdeltagere og terrorister ligger ikke bare slik som professor Uusitalo synes å mene, i at de ene viser en større grad av personlig mot og moralsk styrke, men også i angripernes og angrepenes ofre. Her må det være tillatt å komme med en liten digresjon om angriperen og hans ofre.

Aggresjon og aggressoren har vært gjenstand for både inngående og omfattende psykologiske undersøkelser, og det foreligger en omfattende litteratur som beskjeftiger seg med sjelelivets mer eller mindre ubevisste veier til, og forklaringer på aggresjon. Det er skrevet så mange artikler om dette emnet og gjort så mange studier, at man uten overdrivelse kan si at aggresjonen er blitt en slags kjæledegge for psykologisk forskning, omfattet med en viss sympati. Denne følelsen av forstående sympati har også aggressorene — de som bruker vold, hatt fordeler av. I all vår opptathet av både aggresjon og aggressorene har vi glemt offeret.

Denne fullstendige neglisjering av aggresjonens, aggressorenes, terroristernes og terrorismens virkninger på ofrene, fremgår meget tydelig i professor Uusitalos artikkel. Hans påstand at det ikke kan være berettiget å sammenligne terrorismen med forbrytelser, er altfor udifferensiert og generell.

En slik holdning vil kunne bety at terrorister ekskulperes a priori, m. a. o. at alle handlinger de begår må anses for at være »rettferdige«, »ikke kriminelle«. Dette vil gjelde både for angrep på væpnede motstandere og for bakholdsangrep på barn i en feriekoloni, for bomber mot en militærleir og mot en kirke.

En slik holdning er videre uttrykk for at man i meget større grad er opptatt av de ulike frigjøringsbevegelsers og terroristers mål enn av enkeltindividenes og ofrenes rettigheter og beskyttelse. En slik holdning kan endelig føre til at man ubevisst identifiserer seg ikke bare med slike bevegelsers mål, men også med deres midler. Resultatet av dette kan bli at man i økende grad er villig til å akseptere stilltiende og ureflektert, fenomener som menneskerov (å ta »gisler«), skyting av helt uskyldige mennesker, drap av gisler, mord på barn og andre forbrytelser av groveste og verste art, som »naturlige ledd« i en »rettferdig politisk« kamp. Og hvem avgjør egentlig om en politisk kamp er rettferdig eller ikke, om målet er høyverdig nok til å hellige alle midler. Meg bekjent har det aldri eksistert en terroristgruppe som ikke har vært hellig overbevist om både berettigelsen og rettferdigheten av sin kamp, det gjelder alle uten unntakelser, fra nasistenes »fehmen-mord« til Bader-Meinhoff-terrorisme.

Skal alle disse handlinger aksepteres som ikke forbrytelser vil dette bety en grunnleggende holdningsforandring i vårt syn på kriminalitet og menneskerettigheter. Det trenges ikke mange psykologiske spesialkunnskaper for å forstå at en slik holdningsforskyvning vil føre ikke bare til en reduksjon og sløving av våre moralske normer, men også til en forråing av det menneskelige samfunn, en forverring som vil være til skade for oss alle og som vi må verge oss mot så lenge som mulig.

L. Eitinger
prof. dr. med.

Adresse: Universitetets psykiatriske klinikk
Postboks 230, Vinderen, Oslo 3, Norge